

МВС України
Харківський національний університет внутрішніх справ
Кафедра цивільно-правових дисциплін
Кафедра цивільного права та процесу

**Методологія
дослідження проблем
цивільного права та процесу**

**Матеріали
науково-практичної конференції,
присвяченої світлій пам'яті
Олександра Анатолійовича Пушкіна**

26 травня 2012 р.

Харків 2012

347(477)+351.743(07)
ББК 67.9(4УКР)304+310я
М 24

**Рекомендовано до видання організаційним комітетом
20 травня 2012 р.**

М 24 **Методологія дослідження проблем цивільного права та процесу : матеріали наук-практ. конф., присвяченій пам'яті професора О. А. Пушкіна (26 травня 2012 р.). – Х. : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2012. – 465 с.**

У збірнику представлені тези наукових доповідей та повідомлень учасників науково-практичної конференції, присвяченій пам'яті професора О. А. Пушкіна (26 травня 2012 року).

УДК 347(477)+351.743(07)
ББК 67.9(4УКР)304+310я

**Матеріали надано в авторській редакції.
Стиль та орфографію збережено.
Усю відповідальність за якість тез
несуть автори та їх наукові керівники**

Відповідальний за випуск проф. В. А. Кройтор

© Харківський національний університет внутрішніх справ, 2012

Зміст

ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ТА СІМЕЙНОГО ПРАВА

Запорожець А.М. <i>Некоторые правовые проблемы индустриализации страны в условиях постиндустриального общества</i> ¹⁷	
Борисова В.І. <i>До питання управління товариствами</i>	22
Спасибо-Фатеева И.В. <i>Предпринимательская деятельность непредпринимательских обществ</i>	27
Галянтич М.К. <i>Методологічні проблеми регулювання житлових відносин</i>	30
Венедіктова І.В. <i>Зміст категорії охоронюваного законом інтересу: методологічний підхід</i>	33
Мічурін Є.О. <i>Виникнення права власності на нерухоме майно в світлі змін до законодавства України</i>	37
Труба В.І. <i>Напрями удосконалення законодавства у сфері регулювання власності подружжя</i>	40
Зайцев О.Л. <i>Використання аналітичного методу при визначенні часу відкриття спадщини</i>	42
Резніченко С.В. <i>Право на спілкування дитини з родичами, котрі не входять до складу її сім'ї</i>	44

Фізичні особи здійснення права державної власності: інститут загального права власності; інститут повного господарського відання підприємства; інститут оперативного управління; інститут довірчого управління, право користування (оренди) державного та комунального майна;

Інститут права оперативного управління в цілому справив позитивний вплив на формування правосуб'єктності державних підприємств і установ як юридичних осіб публічного права, вніс визначеність у взаємовідносини між державою як власником і підприємствами і установами, як правового інституту реалізації права державної власності.

Державні підприємства, засновані на державній власності, в тому числі казенні підприємства створюються на підставі рішень уповноважених органів, які за своїм змістом слід розглядати як волевиявлення держави на здійснення належних їй правомочностей власника.

З метою усунення суперечностей між Цивільним та Господарським кодексом України, пропонується включити в доповнити ст.329 ЦК частиною другою, де передбачити, що юридична особа публічного права не є власником цього майна. Майно їм належить на праві господарського відання та оперативного управління на нерухомим та рухомим майном, що належить до державної або комунальної власності. У разі набуття сукупності речей (у складі майнового комплексу) речове право виникає на кожну річ.

Таким чином, до переліку «інших» речових прав визначених статтею 395 ЦК слід включити: право господарського відання юридичних осіб публічного права на майно, яке знаходиться у їх віданні.

До питання про поняття та особливості відчуження акцій акціонерного товариства

Сіщук Ліліана Василівна,

Юридичний інститут Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, аспірантка кафедри цивільного права

Акції, як фінансові інструменти, набувають все більшого впливу на економіку країни, через них відбувається перерозподіл матеріальних ресурсів суспільства, що викликає необхідність ефективного правового регулювання відносин, пов'язаних з цими цінними паперами [1]. Нині основними нормативно-правовими акта-

ми у даній сфері правового регулювання є Цивільний кодекс України [2], Господарський кодекс України [3], Закони України «Про акціонерні товариства» [4], «Про цінні папери та фондовий ринок» [5], «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» [6], в яких регулюються питання щодо порядку реєстрації випуску акцій, їх анулювання, а також обігу.

У правовій літературі визначається, що обіг акцій – це можливість передачі права володіння майном іншій особі. Акція може бути об'єктом купівлі – продажу або дарування, спадкування [7, с.86]. Згідно із ст. 1 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» обігом цінних паперів (включаючи і акції) є вчинення правочинів, пов'язаних з переходом прав власності на цінні папери і прав за цінними паперами, за винятком договорів, що укладаються під час розміщення цінних паперів. У ст. 7 Закону України «Про акціонерні товариства» визначається порядок відчуження акцій акціонерного товариства, а у ст. 24 цього ж закону вказано особливості обігу цінних паперів акціонерних товариств та зазначено, що акції публічного акціонерного товариства можуть купуватися та продаватися на фондовій біржі, на якій воно пройшло процедуру включення акцій до біржового списку. При цьому слід звернути увагу на ч. 2 ст. 20 Закону України «Про акціонерні товариства», в якій вказується, що усі акції товариства є іменними та існують виключно в бездокументарній формі. Наведена норма є новелою чинного законодавства, оскільки відміняє можливість випуску та обігу акцій у документарній формі, що обґрунтовується розвитком цивільного обороту і сприяє обігу акцій на ринку. Проте таке нововведення не позбавлене тривалих дискусій у правовій доктрині про поняття і правову природу бездокументарних цінних паперів (в тому числі акцій), що обумовлено відсутністю єдності поглядів серед вчених та особливостями правових положень, які регламентують порядок їх відчуження.

Відповідно до класичної теорії права цінних паперів, яку було сформовано у XIX столітті (її засновниками та представниками були такі відомі цивілісти, як Р. Саватьє, Н. О. Нерсесов, Г. Ф. Шершеневич, М. М. Агарков, О. О. Красавчиков, В. Ф. Маслов, О. А. Пушкін та інші), науковці у своїх працях обґрунтовували власну позицію на основі подвійної правової природи цінних паперів, характеризуючи їх у двох площинах: як право на цінний папір, тобто паперовий носій, та права з цього цінного паперу, які становлять йо-

і нерозривно пов'язані з паперовим носієм, а суттю цінно-го паперу є вияв цього взаємозв'язку, причому реалізація прав, що становлять зміст цінних паперів можлива лише шляхом втілення самого документа [8, с. 253]. Зокрема, Г. Ф. Шершеневич зазначав, що, з одного боку, папір стає цінним не сам по собі, а тому, що виражає право на дещо, що має певну цінність. З іншого боку, якщо б право могло бути здійснено безперешкодно без паперу, то йому було б зайве шукати втілення у папері [9, с. 173]. В результаті наведеного спеціальні документи, які засвідчували певні права, стали самостійним об'єктом комерційного обігу (і об'єктом права), при цьому до них застосовувалися принципи та конструкції речового права, що давало можливість відносити цінні папери до категорії рухомих речей [10].

Однак, з поступовою відмовою від паперової форми документа та здійснення випуску і обігу акцій у бездокументарній формі, у наукових колах зумовило виникнення різних поглядів до розуміння правового статусу бездокументарних цінних паперів (у тому числі акцій), які можна поділити на документарний та бездокументарний підходи. Зокрема, О. І. Онуфрієнко зазначив, що реалізуючи концепцію бездокументарних цінних паперів, українська правова доктрина постала перед проблемою, відомою багатьом країнам системи континентального права, в тому числі і Росії. Мова йде про можливість застосування такого правового титулу, як право власності, до об'єктів, яких не існує як предметів матеріального світу, і права по яких фіксуються у вигляді записів на електронних носіях [10]. Зокрема, бездокументарного підходу дотримується О. С. Швиденко, який вказує, що функцію носія інформації може виконувати документ, який існує як у паперовій формі, так і в електронній формі. Інформація, яка міститься на електронному документі, достатнім чином ідентифікує як особу, так і права щодо цінних паперів, які їй належать. В електронному реєстрі фіксуються не права з акції, а права на акцію, як на об'єкт цивільних правовідносин, що дозволяє говорити про збереження дуалістичної природи бездокументарної акції [1]. Д. В. Мурзін, Г. Н. Шевченко, М. Крилова також зачисляють бездокументарні цінні папери до цінних паперів, виділяючи лише певні особливості їх правової природи, зокрема вказуючи на те, що цінні папери у формі паперового бланка відрізняються від цінних паперів у формі електронного запису на рахунку лише способом передачі та набуття прав за цими паперами [8, с. 254].

Однак, така позиція не поділяється всіма науковцями. Існують погляди, що мовило виникнення документарного підходу до розуміння цінних паперів. Зокрема, В. А. Белов зазначив, що бездокументарними цінними паперами слід розуміти самі майнові права. На його думку, об'єднання у понятті «цінних паперів» поряд з публічно достовірними, презентаційними і оборотоздатними документами також «прав», «безтілесних речей», «фікцій» вказує на нерозуміння очевидного, а саме того, що предмети матеріального світу, речі (документи) та ідеальні категорії (права) об'єктивно неможливо об'єднати спільним правовим режим, віднести до тотожного правового регулювання [11, с. 13-14]. Є. О. Суханов також вказує на те, що «бездокументарні цінні папери» не є цінними паперами у прямому розумінні слова, а є тільки способом фіксації майнових прав. Такої ж позиції дотримується К. К. Лебедев, який зазначає, що бездокументарні цінні папери не мають матеріальної форми, тому навіть умовно вони не можуть розглядатися як речі і, відповідно, не можуть бути об'єктами права власності та інших речових прав [12, с. 2 - 3].

Якщо звернутися до чинного законодавства, то слід зазначити, що законодавець закріпив у нормативно-правових актах чітко визначену правову конструкцію бездокументарних акцій, яка вказує на їх віднесення до інституту цінних паперів та допускає використання класичного поняття їх правової природи. Зокрема, у ч. 1 ст. 6 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» зазначено, що акція – це іменний цінний папір, який посвідчує майнові права його власника (акціонера), що стосуються акціонерного товариства, ..., а також немайнові права, передбачені ЦК України та законом, що регулює питання створення, діяльності та припинення акціонерних товариств. У ч. 1 ст. 20 Закону України «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 року (надалі – ЗУ «Про АТ») передбачено, що акція посвідчує корпоративні права акціонера щодо акціонерного товариства, а у п. 8 ч. 1 ст. 1 цього ж закону визначено, що корпоративні права являють собою сукупність майнових і немайнових прав акціонера – власника акцій товариства, які впливають з права власності на акцію.

З наведених положень закону випливає, що при відчуженні корпоративних прав об'єктом цивільних прав, а також об'єктом цивільного обороту виступає цінний папір (в даному випадку акція), що передбачено, також, статтею 177 ЦК, відповідно до якої цінні папери визнаються речами, незалежно від форми їх існування, яка

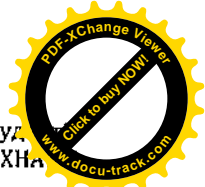

згідно з ч. 3 ст. 195 ЦК може бути документарною чи бездокументарною. При цьому, особливості переходу та реалізації права власності на цінні папери передбачено Законом України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» від 10 грудня 1997 року, зокрема, у ч. 3, 4 ст. 5 якого зазначено, що право власності на цінні папери, випущені у бездокументарній формі, переходить до нового власника з моменту зарахування цінних паперів на рахунок власника у зберігача, а підтвердженням права власності на цінні папери є виписка з рахунку у цінних паперах, яку зберігач зобов'язаний надавати власнику цінних паперів.

Отже, законодавець визначає, що предметом відчуження є бездокументарна акція, за якою до нового власника переходять корпоративні права, що нею посвідчуються. Акція визначається як прийом юридичної техніки, з допомогою якого певна сукупність прав знайшла своє вираження в іншому, спеціально вигаданому об'єкті - цінному папері [13, с. 125]. Таким чином, специфіка набуття права власності на бездокументарний цінний папір полягає в тому, що законодавче встановлення можливості набуття права власності на бездокументарну акцію як правовий титул, що встановлює і закріплює надалі відповідні корпоративні права, є прикладом використання правових фікцій у правовому регулюванні емісійно-посвідчувальних відносин.

Література

- 1) Швиденко О. С. Акція як об'єкт права власності: автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.03 / О. А. Швиденко. - Київ, 2006. - Режим доступу: <http://corpravo.com/biblioteka/disertacii-ta-avtoreferati/shvidenko-o-s-akcija-jak-objekt-prava-vlasnost>
- 2) Цивільний кодекс України № 435 - IV від 16 січня 2003 року // ВВР України. - 2003. - № № 40 - 44. - С. 356.
- 3) Господарський кодекс України № 436 - IV від 16 січня 2003 року // ВВР України. - 2003. - № 18. - № 19 - 20. - № 21 - 22. - С. 144.
- 4) Про акціонерні товариства: Закон України № 514-VI від 17.09.2008 року // Відомості Верховної Ради України. - 2008. - № 50-51. - С. 384.
- 5) Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України № 3480-IV від 23.02.2006 року // Відомості Верховної Ради України. - 2006. - № 31. - С.268.
- 6) Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні: Закон України № 710/97-ВР від 10.12.1997 року // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 15. - С.6

- 7) Штерн Г. Ю. Корпоративне управління: Навч. посіб. для студ. спец. 8.050201 „Менеджмент організацій” / Г. Ю. Штерн. - Харків: ХНУ, 2009. - 278 с.
- 8) Саванець Л. Правова природа бездокументарних цінних паперів / Л. Саванець // Вісник Львівського університету. - 2011. - Випуск 54. - С. 253 - 259.
- 9) Шершеневич Г. Ф. Учебник русского торгового права. - М.: Спарк, 1994. - 553с.
- 10) Онуфрієнко О. І. Дискусійні питання визначення цінних паперів як об'єктів права [Електронний ресурс] / О. І. Онуфрієнко. - Режим доступу: <http://www.info-prensa.com/article-131.html>
- 11) Белов В. А. Бездокументарные ценные бумаги / В. А. Белов. - 3-е изд. - М.: АО «ЦентрЮрИнфоР», 2003. - 106 с.
- 12) Лебедев К. К. Защита прав обладателей бездокументарных ценных бумаг (материально- и процессуально-правовые аспекты разрешения споров, связанных с отчуждением бездокументарных ценных бумаг) / К. К. Лебедев. - М.: Волтерс Клувер, 2007. - 176 с.
- 13) Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин у господарських товариствах: Монографія. / В. М. Кравчук - Львів: Край, 2009. - 464 с.

Питання застосування колізійних норм у процесі усиновлення дітей, які є громадянами України, іноземцями

Скоробогач О.В.,

здобувач кафедри охорони інтелектуальної власності, цивільного права та процесу ХНУВС, інспектор соціально-гуманітарної роботи управління кадрового забезпечення Головного управління МВС України в АРК

Питання міжнародного усиновлення дітей в сучасному світі дедалі більше набуває глобального характеру та є однією із гострих міжнародно-правових проблем, які супроводжують людство. Необхідність її вирішення визначається тим, що захист прав дитини під час здійснення процесу міжнародного усиновлення є головною умовою існування та розвитку суспільства.

З метою створення гарантій дотримання основних прав дитини при здійсненні усиновлення та створення системи співробітництва між державами для попередження викрадення, торгівлі дітьми, забезпечення визнання усиновлення у інших державах, ефективності контролю за усиновленими дітьми необхідно сфор-